

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора Захарченка Петра Павловича
на дисертацію Козоріз Оксани Олегівни

«Організація та діяльність поліції на західноукраїнських землях у складі Республіки Польщі (1921-1939)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

З огляду на подану дисертанткою Козоріз О. О. до спеціалізованої вченої ради дисертаційну роботу під назвою «Організація та діяльність поліції на західноукраїнських землях у складі Республіки Польщі (1921-1939)» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, як офіційний опонент, вважаю за необхідне висловити такі міркування:

Важливим атрибутом будь-якої дисертаційної роботи є **обґрунтування актуальності обраної теми дослідження**, яка у цій частині передбачає певну триєдність, а саме : доводить ступінь важливості теми на даний момент і в даній ситуації; переконує у необхідності вивчення і вирішення означеної проблеми для суспільства; пояснює потребу її вивчення для загального пізнання. З усіма складовими елементами обґрунтування актуальності теми дослідження, як видно із тексту дисертації, здобувач успішно впорався.

Особливо імponує умотивованість у частині виявлення місця історико-правових досліджень у контексті сучасних практичних державотворчих завдань. Авторка абсолютно резонно зазначає, що саме цей пласт наукових знань набуває виняткового значення й актуальності у комплексі з розкриттям антидемократичного державно-правового режиму Республіки Польщі 1921-1939 рр., застосованих форм і методів управління на окупованих західноукраїнських землях та надання всебічної оцінки діяльності польської поліції у зв'язку з цим. Крім цього, в інтересах сучасної історико-правової

науки встановити структурну організацію польської поліції на західноукраїнських землях в складі Республіки Польща, виокремити функції поліції та покладені на неї повноваження, визначити нормативно-правове регулювання організації та діяльності.

Варто наголосити на тому, що оцінка практики діяльності польської державної поліції у зазначений період не є однозначною, адже поруч з безумовно реакційними фактами згаданий досвід був для того часу відносно новим, тому, як зазначає дисертантка, містить окремі моменти, які можуть бути враховані для реформування сучасної поліції в Україні. Хронологічно дослідження обмежено періодом перебування західноукраїнських земель (Східна Галичина та Західна Волинь) у складі Республіки Польщі.

Цілком резонною є **мета дослідження**, яка полягає у поглибленні історико-правових знань про створення, становлення і розвиток поліції на західноукраїнських землях у складі Республіки Польща (1921–1939), а також про особливості діяльності поліції, її місце та роль у цьому регіоні.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації визначається рівнем забезпеченості джерельними матеріалами, документами як опублікованими, так і виявленими в архівах, спогадами сучасників подій, що досліджується, опрацюванням історіографічних надбань. Словом, комплексний аналіз використаних історичних та правових джерел є наріжним каменем достовірності зроблених дослідником висновків.

З урахуванням емпіричної основи дисертаційного дослідження, що склали масив опублікованих матеріалів, які відображують правові засади та стан діяльності поліції в II Речі Посполитій, а також неопублікованих документів кількістю понад 80 архівних справ із фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові; Державного архіву Львівської області; Державного архіву Волинської області; Державного архіву Рівненської області та використані нормативні джерела відповідних органів законодавчої та виконавчої влади Польської республіки, можна твердо говорити про високий рівень достовірності узагальнень та висновків, здійснених дисертанткою.

Доказовість результатів роботи забезпечена, крім іншого, глибоким опрацюванням польської літератури, яка становить близько половини від загальної кількості використаних джерел.

Наукова новизна одержаних результатів

Сформульована здобувачем Козоріз О. наукова новизна відповідає критеріям у частині того, що зміст та висновки дисертації підтверджують той факт, що діяльність поліції визначалась організацією, головним завданням якої було підтримання публічного порядку, громадської безпеки та спокою. На підставі аналізу повноважень, форм та методів роботи польської державної поліції у міжвоєнний період, авторка прийшла до висновку, що вона не гарантувала законність та правопорядок в суспільстві, оскільки не була призначена для захисту життя, здоров'я, прав і свобод своїх громадян, а функціонувала у тих формах і межах, які необхідні були для підтримання державно-правового режиму Республіки Польщі у досліджуваній період;

Другий важливий, як на мою думку, елемент наукової новизни полягає у тому, що дисертанткою встановлено грубі порушення під час проведення дізнання, яке проводилися польською державною поліцією у міжвоєнний період, зокрема застосовувалась масова фальсифікація доказів та отримання зізнань від обвинувачених за допомогою побиття, катувань і тортур, особливо коли йшлося про злочини, вчинені представниками національних меншин.

Третій, але не останній, елемент наукової новизни забезпечує висновок про те що після остаточного захоплення західноукраїнських земель Республікою Польща на підставі рішення Ради послів держав Антанти від 14 березня 1923 р. остання нехтуючи нормами міжнародного права проводила на окупованих територіях політику насильницької асиміляції шляхом придушення політичного, громадського, економічного, культурного та релігійного життя українців;

Інші положення, визначені як наукова новизна, безумовно, також мають право на вказаний статус.

**Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в
наукових фахових виданнях**

Основні результати дисертаційної роботи С. А. Саблука викладені і опубліковані у фахових виданнях юридичного профілю, а також у авторефераті, 6 наукових статтях, 1 із яких - в іноземному часописі.

Науково-практичні результати роботи були оприлюднені автором на 9 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Теоретичне і практичне значення наукових результатів

Авторка, охопивши фактично усі сфери використання власних творчих здобутків, визначила, що вони можуть бути використані у процесі реформування сучасної системи правоохоронних органів України; науково-дослідній діяльності; при підготовці навчально-методичних праць та у викладанні курсів «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Судові та правоохоронні органи», «Кримінально-процесуальне право України», щоправда, останнє видається достатньо сумнівним.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Робота побудована відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, є логічною, структурні елементи взаємопов'язані між собою, висновки – обґрунтовані та доказові.

Матеріали дисертації і автореферату викладено в науковому стилі, літературною державною мовою, зміст вступної частини та висновків автореферату відповідають змісту основних положень дисертації.

Дисертація і автореферат оформлені відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. про «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань».

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Дисертаційне дослідження О. Козоріз потребує неупередженої, критичної оцінки, оскільки її авторка претендує на високий науковий статус – кандидата юридичних наук. Отже, вважаємо за необхідне висловити свої міркування з цього приводу:

-по-перше, у дисертаційній роботі для характеристики перебування польської адміністрації на українських територіях вживається словосполучення «окупаційний режим», що є цілком прийнятним з погляду вітчизняної науки,

але цілком неприйнятним з погляду польської літератури і оцінки його Інститутом національної пам'яті Польщі. У вступній частині дисертантці слід було би обґрунтувати та довести правомірність його вживання сучасною українською історичною та історично-правовою літературою, показати витоки дискусії та причини далеко не термінологічного протистояння;

– по-друге, застосований дисертанткою принцип класифікації історіографії, що нею визначений як проблемно-хронологічний, таким не є. Якщо хронологічний вимір О. Козоріз здебільшого витриманий, то проблемний – порушений.

Історико-правова література, як правило, віддає перевагу іншому підходу – видовій та жанровій класифікації, в основу якої покладено визнання принципів наукових шкіл та дослідницьких напрямів. Використаний авторкою на с. 21 принцип призвів до того, що під одним «дахом» об'єдналися роботи вчених з української діаспори і представників радянського історіографічного напрямку, висновки яких по багатьох проблемах є абсолютно полярними.

Понад те, викликають сумніви використана «титулатура» для радянських дослідників, які на винесену в назву дисертації проблему ніколи не відгукувалися. Вони дисертанткою названі «вітчизняними». Глибоко переконаний, що Вітчизна для нас Україна. Відтак, терміни «вітчизняний», «вітчизняна» слід застосовувати до історіографії незалежної України;

-по-третє, одна із рубрикацій, присвячених аналізу історіографії, має назву *«Наукові праці закордонних науковців повоєнного періоду»*, хоча в ній знаходимо лише роботи польських авторів. Варто було би залучити також літературу інших держав, присвячених цьому періоду, принаймні, авторів із теперішніх країн Європейського Союзу;

-по-четверте, О. Козоріз, що комплексно і продуктивно працює впродовж останніх семи років над дослідницькою проблемою, варто би вказати й на своє місце серед низки аналізованих нею ж праць;

-по-п'яте, потребує додаткового пояснення факт використання Оксаною Олегівною робіт (с. 21), написаних до 1921 р., тобто до початку хронологічних меж, з якого розпочинається дослідження;

-по-шосте, на с.28 дослідниця помилково, як видається, віднесла до історіографічних джерел тогочасні урядові газети, в яких, як вона зазначає, публікувалися «міністерські накази, постанови, розпорядження організаційного характеру». Газети є історичними джерелами, в яких містяться правові пам'ятки досліджуваної епохи;

- по-сьоме, надто поблажливо дисертантка поставилася до такої обов'язкової як для дисертації, так і для автореферату рубрики як «Методи дослідження». У ній Міністерство науки і освіти вказує на необхідність *«перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом»*. Такий підхід, на жаль, не став пріоритетним для дисертантки.

Актуалізуємо увагу на правомірності застосованих дисертанткою окремих методів дослідження. На с. 42 і 43 мова йде про використання в роботі герменевтичного і соціологічного методів (філософські), які на наступній сторінці перетворюються на герменевтико-правовий і соціологічно-правовий (спеціально-наукові). Зазначено, що герменевтико-правовий дав змогу *«тлумачити тексти австрійського Кримінально-процесуального кодексу 1873 р., польського Кримінально-процесуального кодексу 1928 р., законів “Про державну поліцію” від 24 липня 1919 року та 6 березня 1928 року, підзаконних нормативно-правових актів, які регулювали діяльність польської державної поліції»*.

Твердження дискусійне, адже тлумачити тексти законів може лише орган, який його ухвалив, або той, що спеціально створений з цією метою. Найчастіше його називають Конституційним судом. Дослідники, в тому числі й Оксана Олегівна, закони може інтерпретувати, а тлумачити – лише релігійні твори, пам'ятки літератури тощо.

І останнє, що не залишилося поза моєю увагою. Робота має окремі помилки та безпідставно використані русизми. Так, на с. 59 написано приналежність замість належності (с. 59); наслідник замість спадкоємець чи наступник (с.148); протиріччя замість суперечності (с. 51).

З огляду на вищезазначене вважаю, що попри висловлені зауваження, дисертаційне дослідження під назвою «Організація та діяльність поліції на західноукраїнських землях у складі Республіки Польщі (1921-1939)» є самостійною доказовою працею, що спирається на багатий джерельний матеріал як історичного, так і правового характеру, відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 зі змінами, а її авторка Козоріз Оксана Олегівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор, професор

кафедри історії права та держави юридичного

факультету Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Петро Захарченко

